



OECONOMUS
GAZDASÁGKUTATÓ
ALAPÍTVÁNY

OECONOMUS ELEMZÉSEK

EURÓPAI GÁZHELYZET: ELSŐ SOKKON TÚL, DE JÖHETNEK MÉG ÚJABB HULLÁMOK

A 2022-es év egyik legfontosabb kérdésévé az európai energia biztosítása vált. Az Oroszország és Ukrajna között kirobbant háború következtében az öreg kontinens igyekezett minél jobban függetleníteni magát az orosz energiahordozóktól is. Európa számára a cseppfolyósított földgáz, illetve az enyhe időjárás gyors segítséget adott a tél átvészelésére. A fogyasztás mérséklésének is köszönhetően idén már rekord magasan alakult a tározók töltöttsége, amely segítette a piacok megnyugvását is. A pozitív kép ellenére Európa még nem dőlhet hátra teljes mértékben.

2023. SZEPTEMBER

Európai gázhelyzet: első sokkon túl, de jöhetnek még újabb hullámok

Flór Nándor László

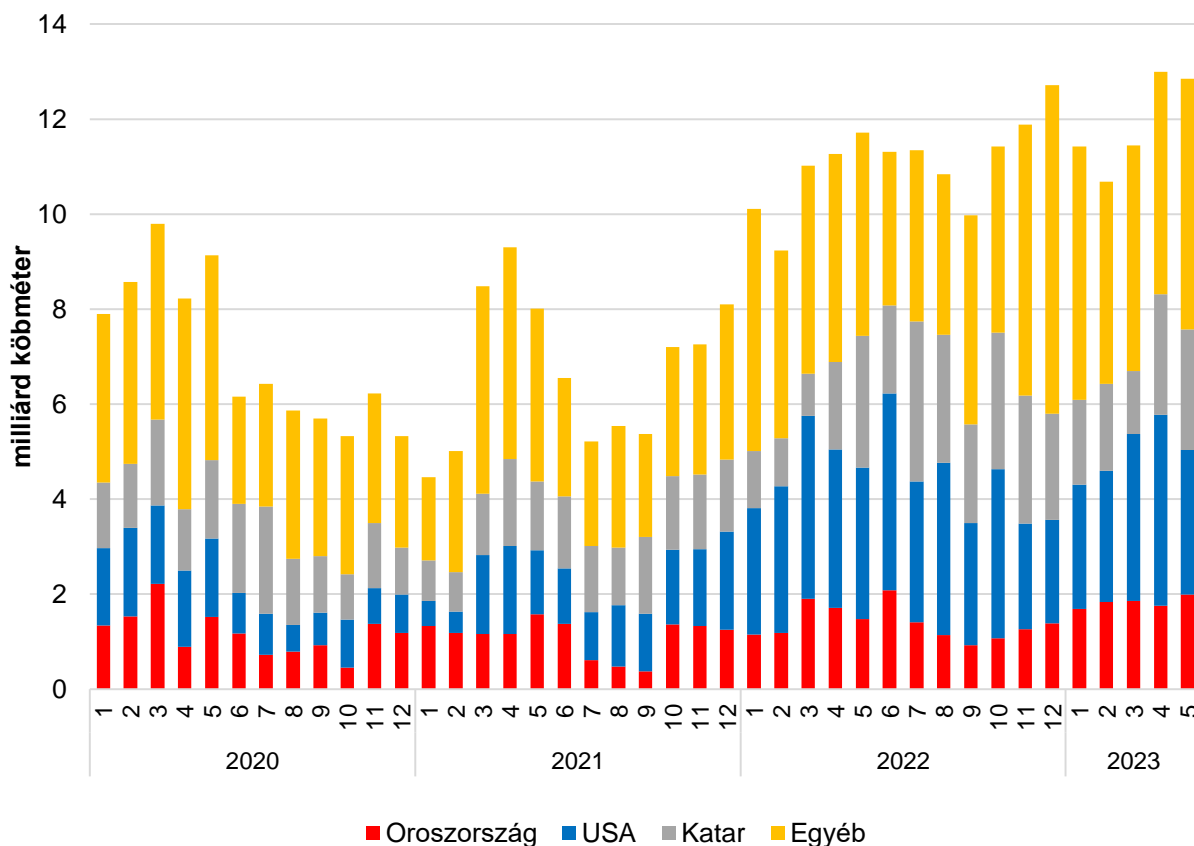
Az elmúlt bő egy évben zajló válság, amely a legsúlyosabban Európát érintette, egyértelműen az energiával kapcsolatos kérdéseket helyezte a középpontba. Európa-szerte többszintű intézkedéseket hoztak a kialakult helyzet kezelése érdekében. A fogyasztás mérséklésén, és a földgázhasználat kiváltásán túl az ellátás diverzifikációja irányába is jelentős lépéseket tettek az országok. Korábban az importált földgáz csaknem 40 százaléka Oroszországból érkezett. Főleg az oroszokhoz közelebbi, keleti tagállamokban – így Magyarország esetében is – inkább a 70-90 százalékos kitettség volt korábban a jellemző.

Mára jól látszik, hogy a 2022/2023-as tél kedvező időjárása nagy mértékben segítette az európai államokat az orosz energiafüggőséggel szemben. Nem véletlen, hogy a tározókban folyamatosan rekord magas szinten alakult a töltöttség 2023-ban. Európában az Oroszországtól való energiafüggőség csökkentése érdekében a tavaly a cseppfolyósított földgáz (LNG) felé is komoly figyelem fordult. Gyors, és robusztus fejlesztést valósítanak meg egyes tagállamok, hogy a rövid távon az energiabiztonságot fenntartsák. Hosszú távon azonban a kiépülő kapacitások sorsa kérdéseket vethet fel. A globális kereskedelemben a hirtelen megjelenő jelentős európai LNG-keresletre a világnak be kell rendezkednie hosszabb távon, azonban a kínálat lassabb ütemű bővülése miatt az elérhető árak magasabb szinten maradhatnak, illetve változékonyabban alakulhatnak a következő időszakban.

Csökkenő fogyasztás, de a függőség még velünk marad

Az Európai Unióban 2023 első hat hónapjában folytatódott a tavaly elkezdődő gázfogyasztás mértékének csökkenése, amely így 180 milliárd köbméter alá mérséklődött. A Gáz Exportőr Országok Fórumának (GECF) 2023 júliusi jelentése alapján az idei év első felében az EU-s tagállamok átlagosan 12 százalékkal mérsékeltek a földgáz-fogyasztásukat. Az idei év eddigi adataiból az látszik, hogy a gázfogyasztás jelentős mértékben az elmúlt öt év átlaga alatt alakul. Az összesített fogyasztás 178 milliárd köbméter volt. Egy folyamatban lévő EU-s szabályozás szerint 2023 áprilisától egy éven keresztül valamennyi tagállam önkéntes alapon, de 15 százalékos mértékű fogyasztás csökkentést célzott meg, amelyet akár a 2024/2025-ös télre is kiterjeszthetnek. Ennek értelmében a földgázfogyasztás mértéke a következő időszakban is várhatóan csökkenő tendenciát fog mutatni.

Európa ugyan egyre kevesebb vezetékes földgázt importál, de a cseppfolyósított változat iránt megnövekedett kereslet ezt részben ellensúlyozza. A GECF havi jelentése alapján 2023 júniusában alig 11,6 milliárd köbméter vezetékes gázimport érkezett a tagállamokba, amely éves összehasonlításban csaknem ötödével kisebb mennyiséget jelent. Ezzel szemben az LNG esetében több mint négy százalékos emelkedés volt, amely így 9,3 millió tonnára bővült. Fontos hozzátenni, hogy ez az érték a 2022-es jelentősen megemelkedett bázisához viszonyított emelkedést mutatja. Összességében az EU fél év leforgása alatt 67,8 millió tonna cseppfolyósított földgázt vásárolt a partnereitől, amely több mint nyolc százalékkal magasabb a tavalyi, rekord nagyságrendű beszerzéshez viszonyítva.



1. ábra: Európai Unió LNG-importjának havi alakulása. Megjegyzés: Adatok milliárd köbméterben, Forrás: Eurostat

Az amerikai LNG súlya és növekedése egyértelmű, de továbbra is jelentős az orosz forrás is. A három legjelentősebb LNG-forrás az Európai Unió számára továbbra is az Amerikai Egyesült Államok, Katar és Oroszország. Az Eurostat adatai alapján az idei év első öt hónapjában összesen 11 százalékkal több, közel 59 milliárd köbméter cseppfolyósított gázt importáltak. Miközben ebben az időszakban az előző év azonos időszakához képest az amerikai szállítás mennyisége minimálisan, de egy százalékkal csökkent, addig az orosz 23, míg a katarai szállítás majdnem 30 százalékos mértékben emelkedett. Nominális értékben továbbra is az amerikai forrás áll az első helyen közel 16 milliárd köbméterrel, majd pedig Katar 10, Oroszország pedig 9 milliárd köbmétert biztosított. 2022-es évben egyébként összesen közel 133 milliárd köbméter cseppfolyósított földgázt importált az EU, amely egyetlen év alatt 65 százalékos emelkedést jelentett. Ebből az Amerikai Egyesült Államok tavaly több mint 37 milliárd köbmétert biztosított, ezzel pedig közel 140 százalékkal bővítette exportját

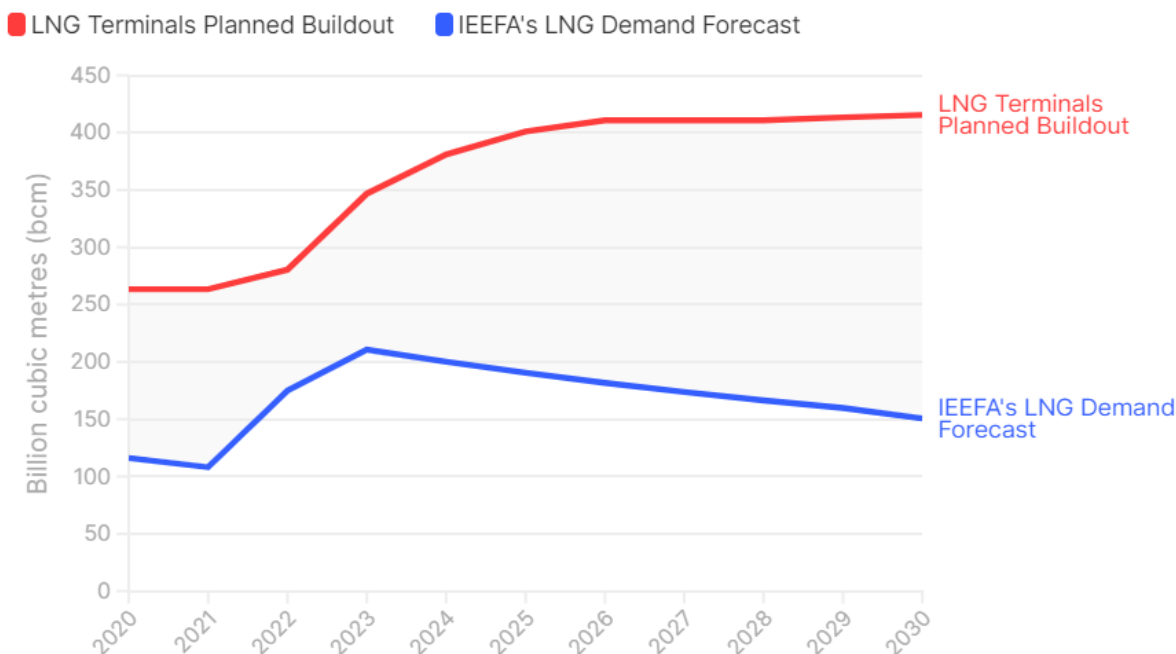
a tagállamok irányába. Katar ugyanezen időszak alatt több mint felével növelte exportját, így több mint 25 milliárd köbmétert biztosított.

A világ LNG-kereskedelme 2022-ben közel hét százalékkal bővült, meghaladva a 400 millió tonnás összesített mennyiséget, miközben földrajzilag jelentős átsúlyozások történtek. Az Amerikai Egyesült Államok világszinten csaknem 10 millió tonnával, azaz 15 százalékkal több nyersanyagot exportált. Ezzel a növekedési ütemmel a korábbi, a világ ranglista második helyén álló Katar elé került. Ausztrália megőrizte vezető pozícióját 80,9 millió tonnával. A tavalyi évben a keresletet egyértelműen Európa hajtotta, ráadásul Németország történelmében először vett igénybe ilyen típusú szállítmányt. Az öreg kontinens felé egy év leforgása alatt több mint 50 millió tonnával több LNG érkezett, amely a 2021-es értékhez képest kétharmados bővülést jelent. Önmagában a világkereskedelem a hirtelen megugró európai keresletet nem tudta volna kiszolgálni az ázsiai országok igényeinek megváltoztatása nélkül. Mind Kína, mind pedig India jelentősen, rendre 19,3 és 17,7 százalékkal mérsékelte a cseppfolyósított földgáz iránti igényét.

Európa akkora LNG-kapacitást tervez kiépíteni, mint amekkora a 2022-es évben a teljes világpiac több mint 70 százaléka volt. Az LNG-kapacitások bővítésére rengeteg projektet indítottak a kontinensen a háború kitörése óta. Az IGU 2023-as LNG-ről szóló jelentése alapján legalább tíz európai ország jelentett be 26 projektet, amely több mint 100 millió tonna éves újragázosítási kapacitás-bővülést eredményez majd. Ennek köszönhetően idén, de különösen a következő pár évben jelentős mértékben növekszik majd az öreg kontinens LNG-kapacitása, amely 2025-ben várhatóan átlépi a 400 milliárd köbmétert. Összehasonlításképpen ez az érték a tavalyi évben a világ teljes LNG-kereskedelmének a 70 százalékát jelentené. Az Institute for Energy Economics and Financial Analysis (IEEFA) elemzése alapján a dinamikus kapacitásbővülést nem fogja érdemi kereslet növekedés követni Európában, ezért az évtized végére mintegy 250 milliárd köbméter kapacitás fog kihasználatlanul maradni. Az átlagos LNG-terminálok kihasználtsága az orosz-ukrán háborúnak köszönhetően Európában a 2021-es 41 százalékról 2022-ben 62-re emelkedett. Ez az ugrás önmagában is jelentős lenne egyetlen év leforgása alatt, azonban az EU-ban az elmúlt egy évtized 31 százalékos értékének a duplája. Miközben idén várhatóan az LNG-

terminálok kihasználtsági rátája a 2022-es értékhez hasonlóan alakulhat, az IEEFA becslése szerint 2030-ig egészen 36 százalékos szintig mérséklődik.

Planned terminals buildout and LNG demand forecast 2020-2030



Source: GIE, IEEFA • Operational LNG terminals from 2021 onwards include the mothballed Spanish LNG terminal El Musel (built but not operational)
Last updated: 9 June 2023



2. ábra: Európai Unió LNG-terminál kapacitásának (piros vonal) és keresletének (kék vonal) várható alakulása. Megjegyzés: Éves adatok milliárd köbméterben, Forrás: IEEFA¹

2023-ban Európában már vannak jelei az energetikai függetlenedési törekvések eredményeinek. Miközben Németország korábban a földgáz importjának több mint felét Oroszországból biztosította, 2023 év elejére ez a szám nullára mérséklődött. Nemcsak a németek, de a közép-kelet-európai régióban is látszanak a függetlenedés részeredményei. Jozef Síkela, cseh ipari és kereskedelmi miniszter 2023 július közepén erősítette meg, hogy Csehország az idei év első felében nem importált orosz földgázt, miközben a háború előtt az import szinte teljes egészében Oroszországból származott. A korábbi Oroszországból származó nyersanyagot Németországon

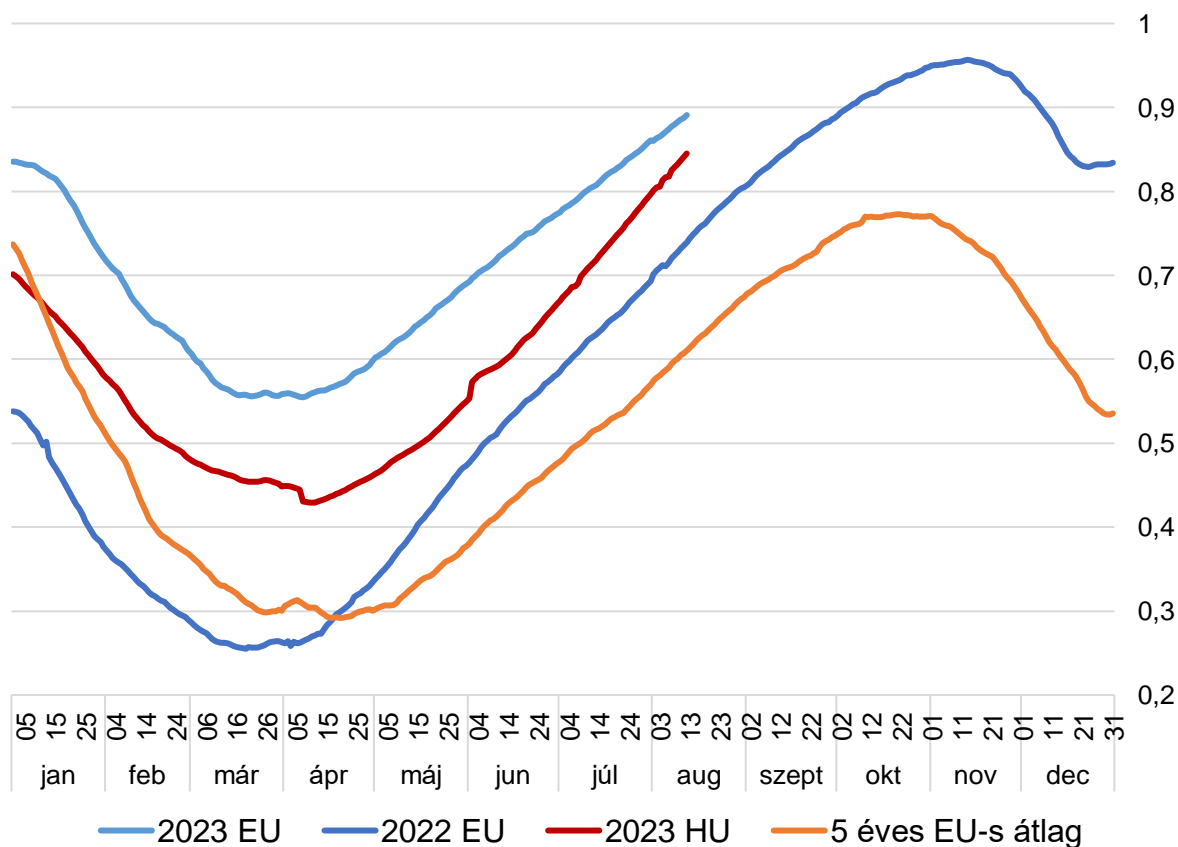
keresztül, de már norvég, holland és belga forrásokból biztosítják. Utóbbi két esetben LNG-szállítmányokról van szó, amelyben a csehek is hosszabb távon látják az energiabiztonság megteremtését. Nem véletlen, hogy Magyarország is keresi ezen lehetőségeket a függetlenedés, de főleg az energiabiztonság biztosítása érdekében.

Magyarország számára a globális LNG-piacokhoz való hozzáférés vagy vezetékes földgázbeszerzés csakis a környező országokkal folytatott szoros együttműködésen keresztül valósulhat meg. Az MVM egyébként 2020 közepén kötött egy hétéves megállapodást a horvátokkal, amelynek értelmében a hozzánk legközelebb eső krki terminálból éves szinten egymilliárd köbméter LNG-hez férhetünk hozzá. A térséget is segíti, hogy a horvát kapacitás a jelenlegi évi 2,9 milliárdról 2025-re várhatóan 6,1 milliárd köbméterre bővül. Az orosz források kiváltása érdekében ez a csatorna stratégiailag különösen fontossá válhat a jövőben. 2023 májusában jelentették be, hogy idén már Magyarországra is érkezik 100 millió köbméter azeri gáz. A fogyasztásunkhoz képest ez még elenyésző mennyiség, de hosszabb távon akár évi kétmilliárd köbméter gáz is beszerezhető lehet Azerbajdzsánból, amellyel már érdemben lehet diverzifikálni a magyar fogyasztást is. A későbbiekben, várhatóan 2027-től Katarból is érkezhethet hozzánk cseppfolyósított gáz egy idei megállapodás értelmében, amely várhatóan román tranziton keresztül juthat el Magyarországra. Mindentől függetlenül Románia is fejleszti gáztermelését, ahol újabb projektnek köszönhetően előreláthatólag 2027-től további kapacitásbővülés fog megvalósulni. A növekvő kitermelésből a környező országokba irányulhat export, így Magyarország számára újabb források nyílhatnak meg.

Részsikerek vannak az orosz függőség megszüntetésében, de az igazán érintett országok esetében a leválás nem tud egyik pillanatról a másikra zökkenőmentesen lezajlani. Főleg a közép-kelet-európai régióban történelmi és földrajzi okok miatt szorosabb energetikai függőség alakult ki korábban Oroszországgal. Az alternatív lehetőségek felkutatása, kialakítása, megállapodása, illetve a szükséges infrastruktúra kiépítéséhez természetesen idő és pénz is szükséges. Mindezek miatt továbbra is erős marad a kontinens függősége a külső energiaszállítók felé. Ausztria, ahol közel 80 százalékos az orosz gáz részesedése, az elmúlt időszakban a The New York Times összesítése alapján lényegi intézkedéseket 2023 július végéig nem mutatott a diverzifikáció vagy a függetlenedés irányába.

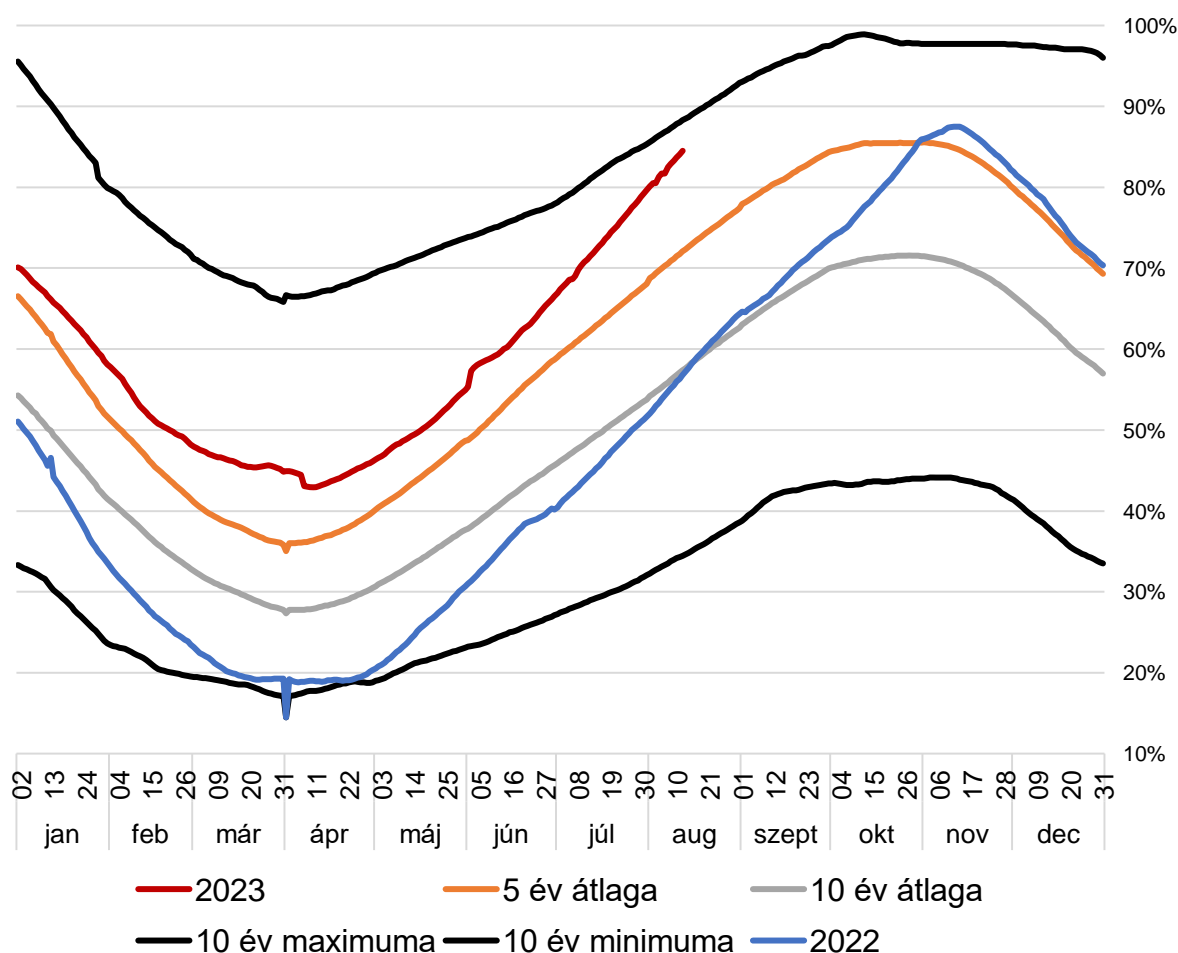
Érdemes megemlíteni, hogy Ausztria volt az első nyugat-európai ország, amely még 1968-ban gázszerződést kötött Oroszországgal.

Az enyhe télnek, illetve a megtakarítási intézkedéseknek is köszönhetően az Európai Unióban a teljes eddigi évben rekord magasan állt a gáztározók töltöttségi szintje. 2023. augusztus közepén az EU-ban az átlagos töltöttségi szint 89 százalékon áll, és ráadásul csak rövid ideig, március és április között mérséklődött 60 százalék alá a mutató. A november 1-re kitűzött 90 százalékos értéket a tagállamok nyár végéig teljesítették. Összehasonlításként érdemes megemlíteni, hogy 2022. márciusában, a hivatalos fűtési időszak végén alig 26 százalékon állt a mutató. Érthető módon akkoriban a gázpiaci félelmek erősebbek voltak, hogyan lesz képes a télre elegendő földgázt begyűjteni a kontinens. Az LNG-tárolók kapacitásának töltöttsége közel 59%-on állt 2023. augusztus közepén (közel ötmillió köbméter).

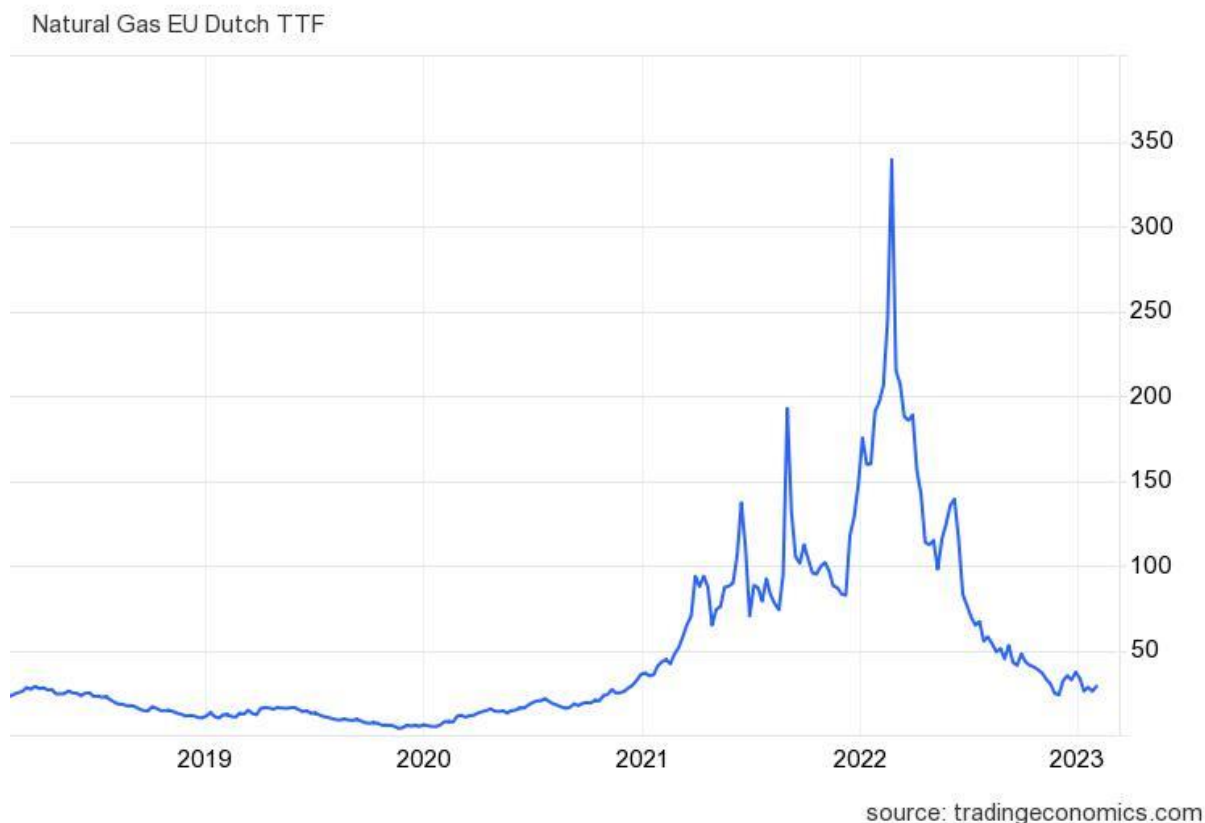


3. ábra: Európai Unióban található gáztározók átlagos töltöttségi szintje 2023. augusztus 12-ig, Forrás: GIE AGSI²

Magyarországon is jól alakul az idei évben is a gáztárolók feltöltése, amely nyugalomra adhat okot. Hazánkban található az EU negyedik legnagyobb gáztárolója, és összesen 6,3 milliárd köbméter földgázt vagyunk képesek befogadni. 2023. augusztus közepén 85 százalékos töltöttségi szintet mutatott, amely minimálisan tér csak el az EU-s 89 százalékos átlagától. A hazai tárolók egyébként az átlagos éves gázfogyasztás nagyságrendileg 37-38 százalékát képesek fedezni, amely majdnem a teljes lakossági felhasználást jelenti.



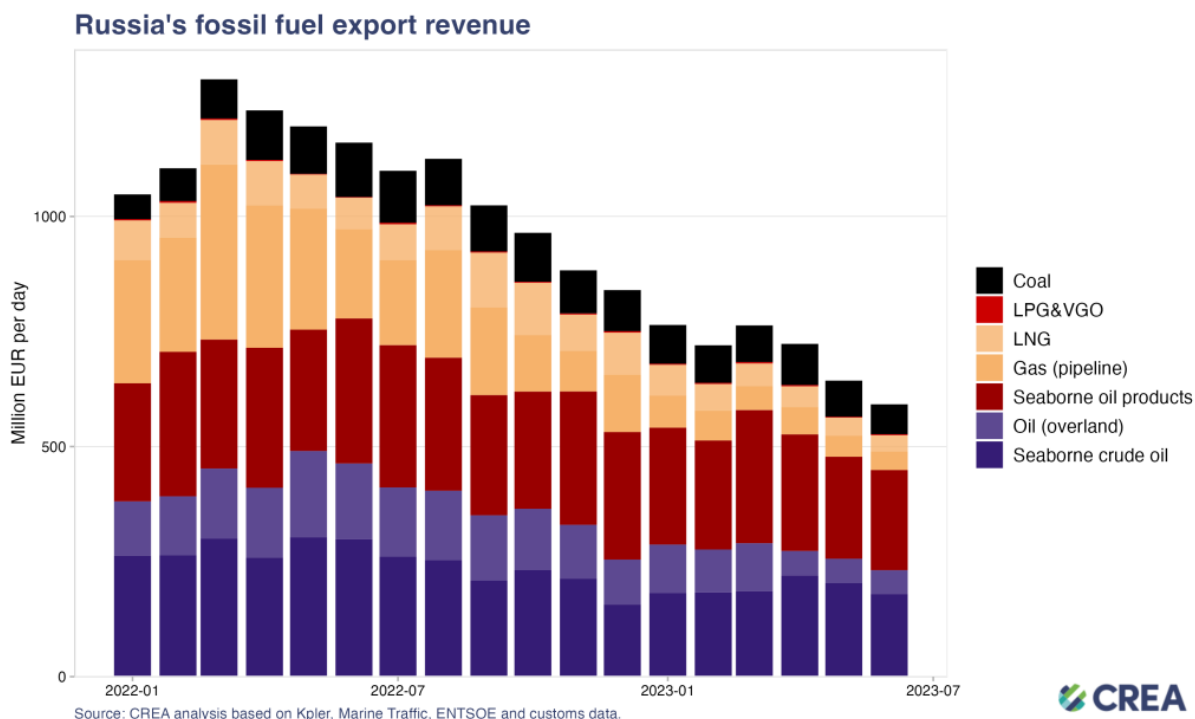
4. ábra: Magyarországon található gáztárolók átlagos töltöttségi szintje 2023. augusztus 12-ig, Forrás: GIE AGSI³



5. ábra: Holland tőzsdei gázár alakulása 2023 augusztusa elejéig, *Forrás: Tradingeconomics⁴*

A tavalyi évben történetek követően az aggodalmak még várhatóan rövid- és közép távon velünk maradhatnak. A piaci volatilitás az elkövetkezendő, különösen a téli hónapok során, vélhetően fennmaradnak. A földgázzal kapcsolatosan érkező bármilyen negatív hírre, legyen szó az európai vezetékes gázzal, vagy az LNG-ről, az ellátás bizonytalansága miatt az árszintek akár jelentős kilengéseket is mutathatnak. 2023. augusztus 9-én például egyetlen napon belül a holland TTF gáztőzsdén napon belül csaknem 40 százalékos emelkedést tapasztalhattak, ezzel az árfolyam ismét átlépte a 43 euró/megawattóra értéket. A bizonytalanságot az LNG-kapacitások jövőbeli hozzáférhetőségének megkérdőjelezése szülte, miután Ausztráliában felmerült, hogy a munkavállalók várhatóan sztrájkba lépnek az ország legnagyobb LNG-üzemében. Természetesen hozzá kell tenni azt is, hogy a földgáz árában az árváltozás mértéke jellemzően megnő a nyár végéhez közeledve. Az idei nyáron 20

és 40 euró közötti tartományban ingadozott az árfolyam, miután hosszú idő után először, 2023. áprilisában került a 40 eurós szint alá a termék tőzsdei jegyzése.



6. ábra: Oroszország fosszilis energiahordozóinak export bevétele. Megjegyzés: Adatok egy napra vonatkozóan, millió euróban vannak., *Forrás: CREA⁵*

Oroszország exportjának jelentős részét teszik ki a különböző energiahordozók, amelyek az utóbbi hónapokban csökkenést mutatnak. A Centre for Research on Energy and Clean Air (CREA) adatai alapján a tavaly év elején kirobbant orosz-ukrán háború óta a legalacsonyabb, energiahordozókból származó bevételt 2023 júniusában könyvelhette el Oroszország. Minél inkább megnyugodtak a piacok és a nemzetközi gázárak mérséklődni tudtak, úgy az orosz exportbevételek is jelentősen mérséklődtek. A 2022 márciusi értékhez képest jelenleg csak kevesebb mint a fele, napi 591 millió euró érkezik be az oroszokhoz valamennyi fosszilis energiahordozó kapcsán. A vezetőkes gázból származó bevételek a töredékükre estek vissza egyetlen év leforgása alatt, azonban az LNG esetében kisebb a visszaesés relatív mértéke. Ráadásul 2022. december eleje óta az EU vált az orosz LNG legjelentősebb vásárlójává a maga 35 százalékos részesedésével.

Összegzés

Az előző, 2022/2023-as télen még rendkívül bizonytalan helyzetben végül szerencsésen alakult az Európai Unió energiaellátása, főként a kedvező időjárásnak is köszönhetően. Azonban az idei tél előtt még számos kockázat fenyeget az európaiak energiabiztonsága tekintetében. Oroszországból érkező vezetékes földgáz ugyan jelentős mértékben visszaesett, azonban az LNG-beszerezés nemcsak a világból, de orosz forrásból is bővülni tudott. A drágább alternatíva ugyan biztonságot ad, ugyanakkor az ellátásbiztonsági kérdéseket is felvet, hiszen a szállítóhajók könnyen mozgósíthatók, az irányok könnyen változtathatóak. Ami 2022 év elején nagy segítség volt, az akár 2024-ben kellemetlen fordulatot is okozhat az európai országok számára. Pontosan emiatt is az energiaellátásban lehetnek még további feszültségek, amelyek egy esetlegesen hűvösebb tél, illetve ellátási gondok begyűrzése esetén az energiaárakban újra nagyobb kilengéseket okozhat.

Felhasznált források

- COHEN, Patricia (2023): Why One Country Is Struggling to Break Away From Russian Gas, In: The New York Times, <https://www.nytimes.com/2023/07/31/business/energy-environment/austria-natural-gas-russia.html> (2023.08.12.)
- IGU (2023): 2023 World LNG Report, <https://www.igu.org/resources/lng2023-world-lng-report/> (2023.08.03.)
- IEEFA (2023): Over half of Europe's LNG infrastructure assets could be left unused by 2030, <https://ieefa.org/articles/over-half-europes-lng-infrastructure-assets-could-be-left-unused-2030> (2023.08.12.)
- Portfolio.hu (2023): Esik a gázár Európában, pedig tényleg jöhetnek a sztrájkok Ausztráliában – Ez hogyan lehetséges?, <https://www.portfolio.hu/gazdasag/20230811/esik-a-gazar-europaban-pedig-tenyleg-johetnek-a-sztrajkok-auztraliaban-ez-hogyan-lehetseges-633011> (2023.08.15.)
- IEA (2023): Global Gas Security Review 2023, <https://iea.blob.core.windows.net/assets/341714fd-baea-4f2f-9bc5-66be97f57522/GlobalGasSecurityReview2023IncludingtheGasMarketReportQ32023.pdf> , (2023.08.04.)
- IEA (2022): Hungary Natural Gas Security Policy, <https://www.iea.org/articles/hungary-natural-gas-security-policy> (2023.08.14.)
- Portfolio.hu (2023): A csehek már teljesen leváltak az orosz gázzal, <https://www.portfolio.hu/gazdasag/20230720/a-csehek-mar-teljesen-leváltak-az-orosz-gazrol-629211> (2023.08.01)
- HONORÉ, Anouk (2023): European gas demand fundamentals - H1 2023 review and short-term outlook, July 2023, In: The Oxford Institute for Energy Studies, <https://www.oxfordenergy.org/publications/european-gas-demand-fundamentals-h1-2023-review-and-short-term-outlook/> (2023.08.03.)
- LEVI, Isaac (2023): June 2023 – Monthly snapshot on Russian fossil fuel exports and sanctions, In: Centre for Research on Energy and Clean Air

(CREA), <https://energyandcleanair.org/june-2023-monthly-snapshot-on-russian-fossil-fuel-exports-sanctions/> (2023.08.03.)

- GECF (2023): Monthly Gas Market Report, Jul 2023, https://www.gecf.org/_resources/files/mstgmr/mgmr-july-2023.pdf (2023.08.06.)

1 <https://ieefa.org/articles/over-half-europes-lng-infrastructure-assets-could-be-left-unused-2030>

2 <https://agsi.gie.eu/>

3 <https://agsi.gie.eu/>

4 <https://tradingeconomics.com/commodity/eu-natural-gas>

5 <https://energyandcleanair.org/june-2023-monthly-snapshot-on-russian-fossil-fuel-exports-sanctions/>